

Janne Haaland Matlary: - Informasjonsarbeid er politikk

Redigert referat fra innledning til RORG-samarbeidets årsmøte 24. mai 2007

Av Knut Hjelleset

Janne Haaland Matlary innledet med noen klargjøringer. Hun understreket at hun ikke kjenner RORG-samarbeidets arbeid inngående, heller ikke de enkelte organisasjonene. Derfor snakket hun om dette feltet i generelle termer, ut fra erfaringer i UD og ellers i samfunnsdebatten.

Matlary startet med å påpeke at bistandssektoren er en svært interessant bransje på mange vis, men som lenge har vært preget av lite kritikk mot egen virksomhet. Den siste tiden har en del kritikere stått frem, som Terje Tvedt, Geir Lundestad og Dag Østerud. Disse har fremmet kross kritikk på flere felt, Matlary trakk særlig frem Tvedts analyser av strukturell makt, i hennes øyne marxistinspirert og klart reduksjonistisk.

Fra denne analysen trakk Matlary ut en del interessante poenger, blant annet at de reelle maktforholdene i bistandssektoren er svært vanskelige å påpeke eller avdekke på andre vis enn nettopp gjennom reduksjonistisk analyse. Hun gir Tvedt kritikk for å overforenkling, alt kan ikke reduseres til strukturer. Likevel er det nyttig innsikt å hente i nettopp denne formen for analyse av makt, siden den avdekker de rene avhengighetsforholdene. Terje Tvedts store poeng er at vi i bistandssektoren har interesser i bistandsbudsjettet, og vi har interesse i å opprettholde hverandre.

Hun trakk også frem Østeruds kritikk av de suksessive utviklingsmodellene som har fulgt hverandre, og nærmest avløst hverandre, nå sist med den utstrakte konsensusen om at hele regimeendringer er nødvendig for utvikling.

“ Det normative aspektet er alltid tilstede i vårt arbeid. Det å ikke akseptere korrupsjon, å motarbeide klientellisme, at vi forsøker å skape demokratier bygger på verdier som vi må forstå ikke er universelle, men klart spesifikke. ”

Det er blant annet denne kritikken som har ført til en dypere innsikt og klarere forståelse av at bistandsvirksomhet er politikk, i følge Matlary. I all bistandsvirksomhet ligger det sterke normative føringer, svært sterke. Disse må vi være oss bevisst og uttale eksplisitt, og vi må innse at alt vi driver med som RORG er politisk ladet, det er politisk virksomhet. Å si at verden er urettferdig, er et politisk standpunkt. Utsagn om hva som fungerer av bistandstyper, er også politisk, ingenting er verdinøytralt.

Dette kommenterte Matlary fra to forskjellige synsvinkler:

Om Janne Haaland Matlary:

Prof. dr. philos. Janne Haaland Matlary (født 27. april 1957) er en norsk statsviter og politiker (KrF). Hun er professor i internasjonal politikk ved Universitetet i Oslo, og var statssekretær i Utenriksdepartementet under utenriksminister Knut Vollebæk fra 1997 til 2000. Hun er rådgiver for Det pavelige råd for rettferdighet og fred og Det pavelige råd for familien.

Innen statsvitenskapen er Matlarys interesseområder bl.a. sikkerhets- og forsvarspolitik (EU, NATO, OSSE, FN, Balkan, Kaukasus), menneskerettigheter og påvirkningen av normer på internasjonale forhold, samt offentlig diplomati.

1: Fra informasjonsstrategien for RORG-samarbeidet 2007-2010 siterte Matlary følgende: "Vi [RORG-samarbeidet] har som målsetting å bidra til å endre holdninger, handlinger og politikk i Nord med sikte på å skape en mer rettferdig verden."

Dette er i følge Matlary en klar politisk agenda.

Videre siterte Matlary fra en nettdebatt på rorg.no-sidene, hvor det debatteres hvorvidt bistand er/kan drives apolitisk. Dette er en svært sentral debatt, hvor Matlary oppfordrer samtlige til å gå inn med et åpent sinn.

“ Man både er, og skal være en kommunikasjonsaktør ut fra sine egne analyser av hva man står for av politikk innen sitt felt. Det er ikke lett, men helt uunnngåelig og nødvendig. ”

Sett utenfra hevdet Matlary at vi er en rekke organisasjoner som får offentlige penger for å endre holdninger, handlinger og politikk. Vi mister derfor legitimitet hvis vi er klakører for regjeringens bistandspolitikk. Det viktigste er at vi ikke reproducerer regjeringens politikk, men at vår kommunikasjon springer ut fra vår egen identitet og våre egne oppfatninger. Dette er avgjørende for RORG-samarbeidets videre hensiktsmessighet. NGO-rollen er langt fra et statlig departements rolle, statlig finansiering betyr ikke at man reproducerer eller støtter opp om regjeringens politikk.

2: Det andre poenget er at vi er formidlere av kunnskap. Skal for eksempel RORG-samarbeidet kommunisere den beste tilgjengelige kunnskap på kvinne-orientert bistand? Matlary mener det. Det må ligge en kunnskapsbasis bak alt som kommuniseres ut, og denne kunnskapen må være basert på den enkelte organisasjons oppfatning av hva

det er som fungerer og som er viktigst i hvert felt.

Dermed kommer politiske standpunkt inn som grunnlaget for kommunikasjon. Er det mer politisk styring eller økt forbruk som vil føre til en bedre utvikling innen det gitte felt? Mer marked eller mer politikk? Dette kan innebære en dreining i fokus, fra det man holder på med, til det man finner ut er mer sentralt for å oppnå den enkelte organisasjons sentrale målsetning.

Denne oppfordringen ledet Matlary over til språk og begrepsbruk som et sentralt eksempel på hvor det er nødvendig for den enkelte RORG å ta et bevisst standpunkt.

Vi må kunne stå helt og holdent for den kunnskapen vi produserer. Informasjonsarbeid skjer ikke løsrevet fra en større kontekst, og vår rolle i samfunnsdebatten er viktig. Det er i dag neo-liberalisme og "the Washington Consensus" som har hegemoniet over både språk og modeller for utvikling. Matlary minner om hvor viktig det er å huske og forstå at språk definerer vår oppfattelse av virkeligheten, og at det derfor ligger politiske føringer i det anvendte språk i all kommunikasjon, også for oss i RORG-samarbeidet.

For å klargjøre dette, skisserer Matlary to typer makt:

- Den ene typen er direkte makt. Aktør A påvirker aktør B gjennom direkte maktbruk.

- Den andre typen er den makten som kommer gjennom å kunne definere regler og normer. Når noen erklærer visse verdier for legitime eller universelle, utøver de en indirekte makt som er svært omfattende og kraftig. Aktør A påvirker aktør B gjennom internasjonale strukturer, som FN eller Verdensbanken. I dette maktspillet er legitimitet fullstendig avgjørende, og "idealistiske organisasjoner", som FN og Verdensbanken på globalt plan, eller RORGene på litt lavere nivå, blir helt sentrale. Dette må vi i Nord/Sør-informasjonssektoren være oss bevisst og håndtere hensiktsmessig.

Det normative aspektet er alltid tilstede i vårt arbeid. Det å ikke akseptere korrupsjon, å motarbeide klientellisme, at vi forsøker å skape demokratier bygger på verdier som vi må forstå ikke er universelle, men klart spesifikke.

“ Er det mer politisk styring eller økt forbruk som vil føre til en bedre utvikling innen det gitte felt? Mer marked eller mer politikk? ”

Disse verdiene både kan og skal vi stå for ettersom hva vi mener er riktig, vi må beholde vårt normative engasjement. Men Matlary mener at vi må forstå at vi driver normativ imperialisme, vi ønsker å påvirke andre aktører til å adaptere våre verdier. Mange andre aktører vil ikke dele våre normer overhodet, og kan ikke forventes å endre sine normer til noe vi kan akseptere. Afghanske krigsherrer har ikke våre verdier, og har ingen grunn til å adaptere dem heller. Hvis det internasjonale samfunn trakk seg ut av Bosnia, ville aktørene der ha rasjonelle grunner til å ta til våpen. På den andre side, hvis vi ser empirisk på Europa, kan Serbia vippe over til våre normer hvis mulighetene for penger og økonomisk velstand i EU blir vektlagt nok. Insentiver er veldig viktig i normativ imperialisme.

Konklusjonen Matlary dro opp er klar: Man både er, og skal være, en kommunikasjonsaktør ut fra sine egne analyser av hva man står for av politikk innen sitt felt. Det er ikke lett, men helt uunnngåelig og nødvendig.

Avslutningsvis nevnte Matlary at det neo-liberalistiske hegemoniet ikke lenger er like urokkelig. En del snakker nå om en post-Bretton Woods tilstand, hvor neo-liberalismen er på vikende front. Det er spennende tider vi lever i.

Dette svært interessante utsagnet kunne dessverre Matlary ikke gå nærmere inn på i denne omgang.

Litteraturltips av Janne Haaland Matlary:

Som inspirasjon og eksempel til etterfølgelse anbefaler Matlary:

"Norms in International Relations: The Struggle Against Apartheid" av Audie Klotz

Her er to internettlinker til sider med og om denne boken

[http://links.jstor.org/sici?sici=0001-9909\(199710\)96%3A385%3C623%3ANIIRTS%3E2.0.CO%3B2-Y](http://links.jstor.org/sici?sici=0001-9909(199710)96%3A385%3C623%3ANIIRTS%3E2.0.CO%3B2-Y)

<http://www.foreignaffairs.org/19970301fabook3484/audie-klotz/norms-in-international-relations-the-struggle-against-apartheid.html>